

POLICY NOTE

3/2019

PISA 2018, CZYLI OSTATNI POKAZ UMIEJĘTNOŚCI POLSKICH GIMNAZJALISTÓW

POLSCY GIMNAZJALIŚCI W ŚCISŁEJ ŚWIATOWEJ CZOŁÓWCE

To była ostatnia możliwość pokazania możliwości polskich gimnazjów na arenie międzynarodowej. Wyniki potwierdziły wysokie osiągnięcia polskich 15-latków, którzy uczęszczali do tych szkół. Główną dziedziną badania PISA 2018 było czytanie ze zrozumieniem, co oznacza, że w dwugodzinnych testach PISA znajdowały się głównie zadania z tej dziedziny. Uczniowie rozwiązywali testy na komputerze, a zawierały one zarówno pytania otwarte (wymagające skonstruowania pisemnej odpowiedzi ucznia), jak i pytania wielokrotnego wyboru, także z matematyki i nauk przyrodniczych. PISA to największe międzynarodowe badanie tego typu. W 2018 roku uczestniczyło w nim 78 krajów i systemów edukacyjnych, a od 2000 roku udział w PISA wzięły wszystkie rozwinięte gospodarki świata, które mogą stanowić punkt odniesienia do porównań dla polskich uczniów.

Polscy gimnazjaliści zajęli 10 miejsce na 78 uczestników PISA 2018. Czołowe miejsca jak zwykle okupują prowincje chińskie, które wzięły udział w badaniu (Pekin, Szanghaj, Jiangsu, Zhejiang), a także Singapur, Makao i Hong-Kong. Kolejne miejsca przypadły Estonii, Kanadzie i Finlandii. Jedynie te kraje uzyskały wyniki, które są statystycznie wyższe od rezultatu polskich gimnazjalistów. Kolejne w rankingu Irlandia, Korea i Polska uzyskały statystycznie nieodróżnialne

rezultaty. Statystycznie podobnie do Polski wyniki mają też Szwecja, Nowa Zelandia i USA. Istotnie niższe wyniki od polskich gimnazjalistów uzyskali uczniowie z większości krajów europejskich, a także Japończycy, Australijczycy, czy uczniowie z Tajwanu.

Tabela pokazuje porównanie wyników dla krajów Unii Europejskiej. Niebieskim kolorem zaznaczono kraje, które osiągnęły statystycznie wyższy wynik niż Polska, a na zielono kraje, które osiągnęły statystycznie niższy wynik niż polscy gimnazjaliści.

W matematyce polscy gimnazjaliści także plasują się na 10 miejscu na 78 uczestników, choć tutaj wypadamy jeszcze lepiej na tle Europy. Czołowe miejsca zajmują te same kraje azjatyckie oraz Tajwan, Japonia i Korea. Najlepszy wynik z Europy uzyskali Estończycy za którymi są Holendrzy i Polacy (obydwa kraje mają nierozróżnialny statystycznie wynik). Statystycznie nieistotne różnice są także między polskimi uczniami a Szwajcarami, Kanadyjczykami i Duńczykami. Słabszy wynik z matematyki od polskich gimnazjalistów uzyskali m. in. młodzi Finowie, Niemcy, czy Francuzi, a także pozostałe kraje Europy i świata uczestniczące w tym badaniu. W naukach przyrodniczych gimnazjaliści zajęli 11 pozycję uzyskując wynik podobny do Hong Kongu, Tajwanu, Nowej Zelandii, Słowenii i Wielkiej Brytanii, ustępując jedynie liderom z krajów azjatyckich i Kanadzie, a w Europie tylko Estonii i Finlandii.

Tabela pokazuje porównanie wyników dla krajów Unii Europejskiej. Niebieskim kolorem zaznaczono kraje, które osiągnęły statystycznie wyższy wynik niż Polska, a na zielono kraje, które osiągnęły statystycznie niższy wynik niż polscy gimnazjaliści.

CZYTANIE		MATEMATYKA		NAUKI PRZYRODNICZE	
Estonia	523	Estonia	523	Estonia	530
Finlandia	520	Holandia	519	Finlandia	522
Irlandia	518	Polska	516	Polska	511
Polska	512	Dania	509	Słowenia	507
Szwecja	506	Słowenia	509	W. Brytania	505
W. Brytania	504	Belgia	508	Holandia	503
Dania	501	Finlandia	507	Niemcy	503
Niemcy	498	Szwecja	502	Szwecja	499
Słowenia	495	W. Brytania	502	Belgia	499
Belgia	493	Niemcy	500	Czechy	497
Francja	493	Irlandia	500	Irlandia	496
Portugalia	492	Czechy	499	Francja	493
Czechy	490	Austria	499	Dania	493
Średnia OECD	487	Łotwa	496	Portugalia	492
Holandia	485	Francja	495	Austria	490
Austria	484	Portugalia	492	Średnia OECD	489
Chorwacja	479	Średnia OECD	489	Łotwa	487
Łotwa	479	Włochy	487	Litwa	482
Włochy	476	Słowacja	486	Węgry	481
Węgry	476	Luksemburg	483	Luksemburg	477
Litwa	476	Litwa	481	Chorwacja	472
Luksemburg	470	Węgry	481	Włochy	468
Słowacja	458	Malta	472	Słowacja	464
Grecja	457	Chorwacja	464	Malta	457
Malta	448	Grecja	451	Grecja	452
Rumunia	428	Bułgaria	436	Rumunia	426
Bułgaria	420	Rumunia	430	Bułgaria	424

Źródło: Tabele I.4.1, I.4.2, I.4.3, OECD 2019.

ZNACZĄCY POSTĘP OD 2000 ROKU

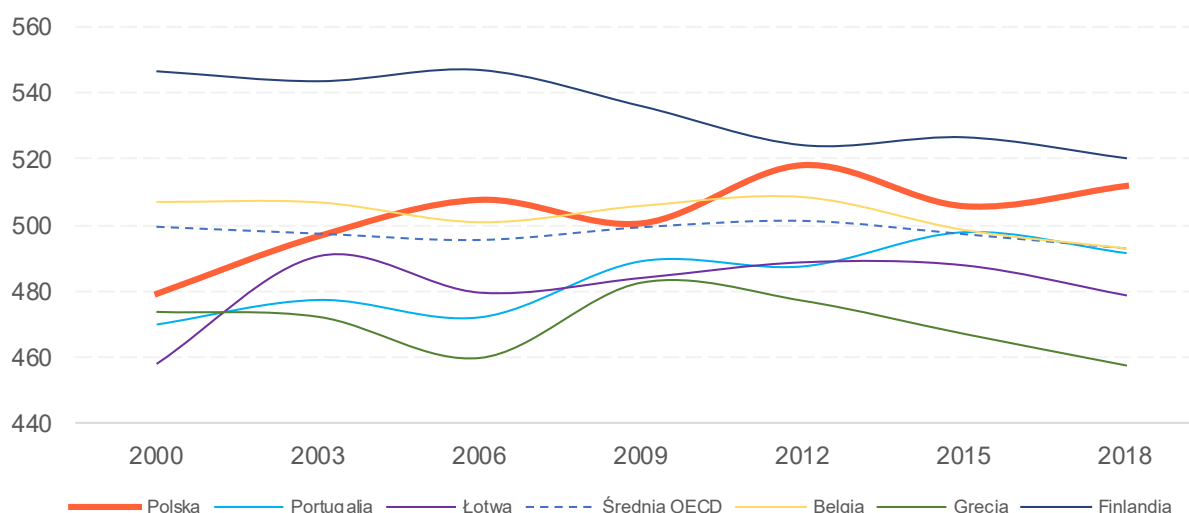
Od 2000 roku polscy uczniowie znacząco poprawili swoje wyniki. W pierwszym badaniu PISA zrealizowanym w 2000 roku wzięli udział uczniowie polskich szkół średnich, a więc uczniowie liceów, techników i szkół zawodowych, których nie objęła jeszcze reforma wprowadzająca gimnazja. Polska uzyskała wtedy wynik znacząco poniżej średniej OECD i słabszy od większości krajów europejskich. W kolejnych edycjach w 2003, 2006, 2009, 2012, 2015 i 2018 roku udział brali już głównie 15-letni uczniowie ostatnich klas gimnazjów uzyskując coraz lepsze rezultaty.

Polska jest jedynym krajem OECD, który między 2000 a 2018 rokiem podniósł swój wynik z poziomu poniżej

średniej OECD do poziomu znacząco ponad tę średnią. Polscy uczniowie poprawili wyniki o 33 punkty na skali PISA. Tylko Chile uzyskało wyższy przyrost wyników, ale jest to kraj, który dalej plasuje się daleko poniżej średniej OECD. Nie może więc dziwić, że polskie reformy i sukcesy polskich gimnazjalistów od lat budzą zainteresowanie na całym świecie.

Tylko sześć krajów OECD poprawiło swoje rezultaty od 2000 roku, ale żaden z nich nie osiągnął tak wysokich wyników jak Polska. Większość krajów OECD odnotowała spadek wyników uczniów. Od 2000 roku wyniki spadły najbardziej w Islandii, Finlandii, Australii i Nowej Zelandii. Słabsze wyniki uzyskali też młodzi Japończycy, Grecy, Belgowie, Kanadyjczycy, Francuzi, Włosi, Koreańscy, Szwedzi i Szwajcarzy. Na tym tle

Zmiany wyników PISA w krajach europejskich z największymi wzrostami i spadkami wyników.

Źródło: Tabela I.B1.10, OECD 2019

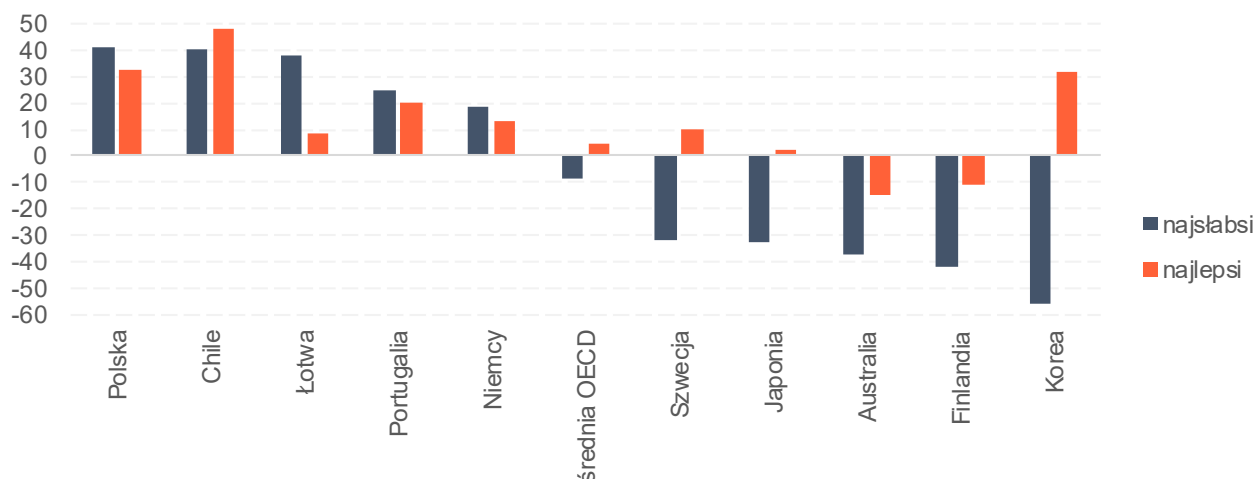
imponująca poprawa wyników polskich uczniów pokazuje jak dobrym kierunkiem były zmiany wprowadzane od 1999 roku w polskiej edukacji, a przede wszystkim zmiany dotyczące kształcenia w gimnazjach.

W matematyce od 2003 roku wyniki gimnazjalistów stopniowo ulegały poprawie i do 2018 roku wzrosły o 25 punktów. Podobnie poprawiły się tylko wyniki uczniów z Turcji, Portugalii, Meksyku i Włoch, ale wszystkie te kraje wciąż uzyskują wyniki znacznie słabsze od Polski. Najwięcej, bo aż o 37 punktów spadły wyniki Finlandii. Znacznie gorzej niż w 2003 roku wypadają też Australia i Nowa Zelandia. **W naukach przyrodniczych wyniki PISA można porównywać najkrócej, bo od 2006 roku, ale i tutaj Polska należy do pięciu krajów OECD z najwyższym wzrostem** (razem z Turcją, Kolumbią, Portugaliją i USA) i także tu osiągamy z tych krajów najlepsze wyniki. Największy spadek ponownie odnotowała Finlandia, aż o 41 punktów na skali PISA.

NIERÓWNOŚCI W POLSKIEJ SZKOLE NA TLE MIĘDZYNARODOWYM: ZNACZNA POPRAWA NAJSŁABSZYCH UCZNIÓW I PONADPRZECIĘTNY WZROST WYNIKÓW NAJLEPSZYCH

Dzięki temu, że w 2000 i 2018 roku PISA badała czytanie ze zrozumieniem ze zwiększoną dokładnością możemy precyzyjnie porównać wyniki nie tylko dla średnich, ale także dla najslabszych i najlepszych uczniów. W 2000 roku wyniki najslabszych uczniów w Polsce należały do najniższych w Europie. Byli to głównie uczniowie szkół zawodowych, wśród których 80% miała problem z dekodowaniem tekstu i nie potrafiła zrozumieć nawet relatywnie prostych informacji. Uczniowie techników i liceów radzili sobie znacznie lepiej. W Europie i w krajach OECD tylko Niemcy miały większe różnice w wynikach uczniów między

Zmiana wyników między 2000 a 2018 dla uczniów na różnym poziomie

Źródło: Tabela I.B1.13, OECD 2019

szkołami. Taka sytuacja była jednym z motywów wydłużenia kształcenia ogólnego poprzez wprowadzenie gimnazjów.

Od 2000 roku Polska uzyskała najwyższy w OECD przyrost umiejętności słabszych uczniów (poprawa o 41 punktów wyników uczniów w pierwszym decylnym rozkładzie). Jest to znaczące osiągnięcie, bowiem tylko 5 krajów OECD poprawiło wyniki najsłabszych uczniów w tym okresie a kilkanaście krajów odnotowało spadek. **Wyniki poprawili też najlepsi Polscy uczniowie**, którzy obecnie należą do ścisłej światowej czołówki (poprawa o 33 punktów wśród uczniów w najwyższym decylnym).

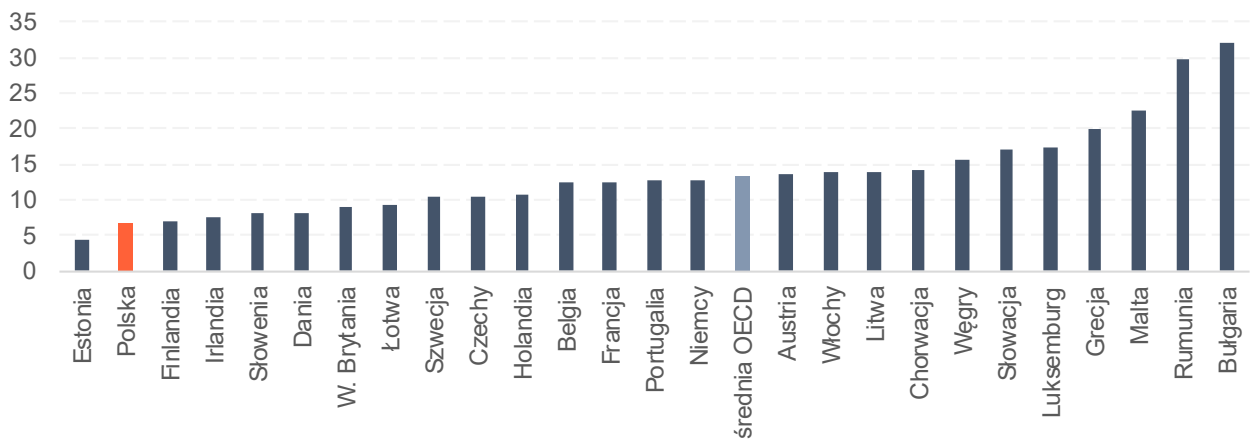
Ze względu na to, że poprawie uległy zarówno wyniki najsłabszych, jak i najlepszych uczniów, to różnice między nimi pozostały podobne i bliskie średniej OECD. Istotne jest, że **w Polsce znacząco ograniczono liczbę uczniów, którzy nie posiadają podstawowych umiejętności czytania ze zrozumieniem**. Uczniowie z umiejętnościami poniżej Poziomu 2 w PISA potrafią dekodować tekst, czyli odczytać litery, wyrazy, a nawet całe zdania, ale nie potrafią go analizować i interpretować nawet w podstawowym zakresie. Nie są w stanie zrozumieć nawet relatywnie prostych tekstów, co ma dramatyczne konsekwencje. Według badania PIAAC OECD w Unii Europejskiej, ale także w Polsce, ok.

20% dorosłych nie posiada podstawowych zdolności rozumienia tekstu, co znacząco ogranicza ich możliwości funkcjonowania w społeczeństwie i nowoczesnej gospodarce. **Dla uczniów wczesne opanowanie umiejętności czytania ze zrozumieniem jest kluczowe dla dalszych postępów w nauce**. Poziom czytania poniżej Poziomu 2 w PISA oznacza, że szkoła nie dała im tych podstawowych kompetencji.

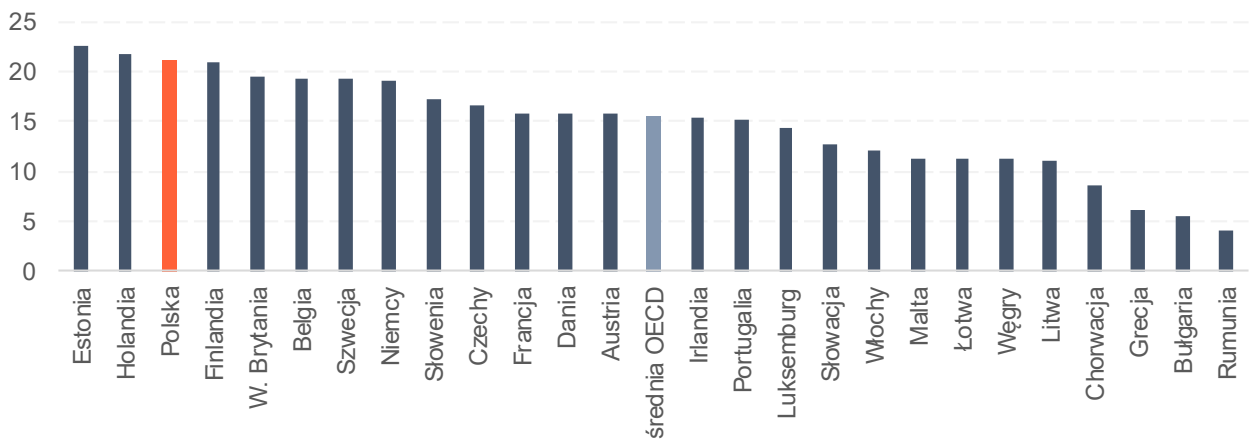
W Polsce w 2000 roku wśród uczniów szkół średnich aż 22% nie osiągnęło Poziomu 2 w PISA. Byli to głównie uczniowie szkół zawodowych. W 2018 roku w badaniu PISA procent uczniów poniżej Poziomu 2 spadł do mniej niż 15%. To wciąż jest niepokojący wynik i niewątpliwie należy podążać śladem takich krajów jak Estonia, gdzie liczbę takich uczniów ograniczono do 11%. Z drugiej strony, jak pokazują dane na wykresie poniżej, **w UE jedynie Estonia ma mniejszy niż Polska procent uczniów, którzy plasują się na najniższym poziomie umiejętności we wszystkich trzech dziedzinach** (zarówno w czytaniu, jak i matematyce oraz naukach przyrodniczych). W krajach OECD lepszy rezultat osiągnęły jeszcze tylko Kanada i Japonia.

O ile wprowadzenie gimnazjów pomogło w podciągnięciu najsłabszych uczniów to długo słabością polskiej edukacji była niewielka liczba uczniów na

Procent uczniów z wynikami na najniższym poziomie we wszystkich dziedzinach

Procent uczniów z wynikami na najwyższym poziomie w przynajmniej jednej dziedzinie

najwyższych poziomach umiejętności. W PISA 2012 polscy gimnazjaliści uzyskali bardzo wysokie wyniki z matematyki a procent uczniów z najlepszymi wynikami należał do najwyższych w Europie i był wyższy niż np. w Finlandii. **W PISA 2018 w krajach Unii Europejskiej jedynie w Estonii, Holandii, Polsce i Finlandii więcej niż 20% uczniów osiągnęło najwyższy poziom umiejętności w którejs z trzech dziedzin badania.** Dla porównania, średnia dla krajów OECD wyniosła tylko 15%. Dzięki ciągłej poprawie wyników gimnazjalistów, jesteśmy w czołówce także pod względem liczby uczniów osiągających najwyższy poziom umiejętności.

WYSOKA JAKOŚĆ NAUCZANIA W POLSKICH SZKOŁACH: MIELIŚMY ŚWIETNE GIMNAZJA, ALE MAMY TEŻ DOBRE SZKOŁY PODSTAWOWE

Dzięki wprowadzeniu gimnazjów uczniowie, którzy wcześniej zakończyliby kształcenie ogólne po ośmiu latach, zyskali jeden dodatkowy rok nauczania według tego samego programu. Efekty tych reform widać w wynikach PISA, w których Polska jako jedyna przeskoczyła z wyników poniżej przeciętnej OECD, dołączyła do grona światowych liderów i umocniła swoją pozycję w ścisłej europejskiej czołówce. **Patrząc na te rezultaty jest oczywiste, że nie tylko likwidacja gimnazjów była olbrzymim błędem, ale też związane z tym skrócenie o jeden rok nauczania ogólnego obowiązującego wszystkich uczniów nie było mądrym posunięciem.** W reformie gimnazjalnej nie chodziło bowiem o nowe szkoły z nową nazwą, ale przede wszystkim o to, aby dać szansę wszystkim uczniom na dłuższe kształcenie według tego samego programu ogólnego. Za trzy lata w PISA 2021 zobaczymy jak dużo przez ostatnie zmiany stracą uczniowie, którzy zamiast kontynuować nauczanie ogólne w gimnazjum trafili wcześniej do szkół zawodowych. W XXI wieku straty w umiejętnościach kluczowych, a także mierzy PISA, osłabiają nie tylko pozycję na rynku pracy, ale też ograniczają możliwości pełnego funkcjonowania w społeczeństwie.

Czas też docenić to, że polska szkoła osiąga świetne wyniki, które nie są przypadkiem, bo potwierdzają je kolejne badania międzynarodowe. Na pewno pojawią

się głosy podważające wyniki badania PISA. Są to jednak badania nadzorowane przez międzynarodowe konsorcjum i każdy kraj dba o to, aby zasady badania były w pełni przestrzegane a wyniki porównywalne. Co więcej, nie tylko wyniki PISA pokazują wysoką jakość polskich szkół i dobrą pracę nauczycieli. To także świetne wyniki badania TIMSS 2015, w którym uczniowie czwartych klas osiągnęli podobne wyniki w matematyce co uczniowie z Finlandii. Także w badaniu PIRLS 2016, które objęło czytanie, czwartoklasiści uplasowali się w europejskiej i światowej czołówce. Wreszcie w badaniu PIAAC, które w 2011 roku objęło młodzież i dorosłych Polaków, to jedynie osoby w wieku 16-19 lat uzyskały wyniki istotnie wyższe niż średnia OECD w danej kategorii wiekowej. Wszystkie te dane potwierdzają wysoką jakość pracy polskich szkół i ogromne ambicje uczniów oraz wysiłek ich rodzin. Czas, aby ten sukces w pełni docenić.

NISKIE NAKŁADY I ŚWIETNE WYNIKI

OECD dostarcza także wielu analiz wiążących wyniki uczniów np. z nakładami na edukację. **Estonia i Polska to jedyne kraje z czołowymi wynikami w PISA, które jednocześnie wydają znacznie mniej na kształcenie jednego ucznia niż średnia OECD** (w dolarach przeliczonych na siłę nabywczą; wykres I.4.4., OECD 2019, str. 66). Polscy uczniowie spędzają nieco więcej niż średnia OECD czasu na nauce w szkole, jednak daleko im do krajów azjatyckich (Korea, Singapur, Chiny) (OECD 2019, str. 67). Niepokojące są pewne postawy uczniów, którzy z jednej strony są zmotywowani do nauki, a z drugiej często nie czują się związani ze szkołą, czy też twierdzą znacznie częściej niż ich koledzy i koleżanki z innych krajów, że inteligencja jest czymś wrodzonym czego nie można zmienić. Trzeba zastanowić się nad tymi rezultatami i po pogłębionej analizie wyników szukać rozwiązań, które podtrzymają sukces polskiej edukacji a jednocześnie zadbają w większym stopniu o relacje i rozwijanie odpowiednich postaw w szkole.

Źródło: OECD (2019), *PISA 2018 Results (Volume I): What Students Know and Can Do*, PISA, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/5f07c754-en>

AUTORZY

Maciej Jakubowski

KONTAKT

mj@evidenceinstitute.pl

EVIDENCE
INSTITUTE

Fundacja Naukowa Evidence Institute jest organizacją non-profit zajmującą się promowaniem polityki edukacyjnej opartej na badaniach.

WWW.EVIDENCEINSTITUTE.PL
WWW.FACEBOOK.COM/EVIDENCEINSTITUTEPL

Seria **Policy Notes** to wspólna publikacja Fundacji Naukowej Evidence Institute oraz Związku Nauczycielstwa Polskiego, której celem jest popularyzacja wyników badań dotyczących edukacji i rynku pracy.

Związek Nauczycielstwa Polskiego jest niezależnym i samorządnym związkiem zawodowym pracowników oświaty i wychowania, szkolnictwa wyższego oraz nauki.

WWW.ZNP.EDU.PL
WWW.FACEBOOK.COM/ZNPEDUPL